

Good Practices of Moral Transfer in Thai Teachers¹

Wichuda Kijtorntam²

Porntip Andhivarothai³

Pitchada Sutipan⁴

Received: January 9, 2013 Accepted: April 29, 2013

Abstract

This research aimed to investigate good practices of moral transfer in Thai teachers. The documentary research and case study research were applied. The research samples comprised 131 participants from 14 initial teacher education institutes, 17 education programs which were teacher education institute administrations, program administrations, lecturers, school administrators and teachers, employers, parents, community members, undergraduates, and initial teachers. The 2 interview forms and 4 questionnaires were applied. The research revealed that good practices of moral transfer in Thai teachers involved in 2 dimensions: 1) moral transfer by input, model transferring; and 2) moral transfer by process, directed training experience using extra-curricular or extracurricular activities.

Keywords: teacher moral, good practice, transfer, initial teacher education institute

¹ This research was supported by the National Research Council of Thailand (NRCT)

² Lecturer at Behavioral Science Research Institute, Srinakharinwirot University, e-mail: wichudak@g.swu.ac.th

³ Lecturer at Faculty of Education, Chulalongkorn University

⁴ Doctoral student in Applied Behavioral Science Research, Behavioral Science Research Institute, Srinakharinwirot University, Bangkok Thailand.

แนวปฏิบัติที่ดีในการถ่ายทอดคุณธรรมของครูไทย¹

วิชุดา กิจธรรม²

พรทิพย์ อันทิวโรทัย³

พิชชาดา สุทธิแป้น⁴

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีในการถ่ายทอดคุณธรรมของครูไทย โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเอกสารและการวิจัยกรณีศึกษา กลุ่มตัวอย่าง คือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการผลิตครู รวมจำนวน 131 คน จากสถาบันการผลิตครูใน 5 ภูมิภาค 14 สถาบัน 17 สาขาวิชา ประกอบด้วย ผู้บริหารสถาบันการผลิตครู ผู้บริหารหลักสูตร คณาจารย์สถาบันการผลิตครู ผู้บริหารและครูพี่เลี้ยงในแหล่งฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ผู้ใช้ครูใหม่ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน นิสิตนักศึกษาครู และครูใหม่ เครื่องมือวิจัยประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์ จำนวน 2 ชุด และแบบสอบถามจำนวน 4 ชุด ผลการศึกษาพบว่า แนวปฏิบัติที่ดีในการถ่ายทอดคุณธรรมของครูไทย แบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ 1) การถ่ายทอดคุณธรรมผ่านปัจจัยป้อนได้แก่ ตัวแบบ และ 2) การถ่ายทอดคุณธรรมผ่านกระบวนการผลิต ได้แก่ การฝึกประสบการณ์ตรงด้วยการใช้หลักสูตรเสริมหรือกิจกรรมเสริมหลักสูตร

คำสำคัญ: คุณธรรมของครู แนวปฏิบัติที่ดี การถ่ายทอด สถาบันการผลิตครู

¹ โครงการวิจัยได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช)

² อาจารย์ ประจำสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ e-mail: wichudak@g.swu.ac.th

³ อาจารย์ ประจำคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴ นิสิตดุขปฏิบัติ สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

บทนำ

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยในระยะที่ 2 ของโครงการวิจัยการศึกษาวิเคราะห์อดีต ปัจจุบัน และโอกาส/ความหวังในอนาคตของการผลิตครูในประเทศไทย ซึ่งเผยแพร่แล้วในการประชุมนานาชาติ CESA 2012 การนำเสนอบทความวิจัยครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อนำเสนอผลการสังเคราะห์ผลการวิจัยระยะที่ 2 ในมิติคุณธรรม เพื่อแสดงให้เห็นถึงแนวปฏิบัติที่ดีในการถ่ายทอดคุณธรรมของครูไทย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตครูและผู้ที่มีความสนใจการถ่ายทอดคุณธรรมของครู นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ต่อไป

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในอดีตวิชาชีพครู ถือว่าเป็นอาชีพที่ได้รับการยกย่องจากสังคมว่าเป็นอาชีพที่มีเกียรติ ผู้ที่จะเข้าเรียนครูได้นั้นต้องเป็นคนที่เรียนหนังสือเก่งอยู่ในระดับต้นๆ ของโรงเรียน ครูในอดีตเป็นที่รักและศรัทธาของคนสังคม เพราะเป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม ประพฤติตนตามหลักศีลธรรม เป็นแบบอย่างที่ดี มีความรู้ความสามารถในการชี้นำสังคม ผู้คนในสังคมจึงให้ความศรัทธาครู ให้ความสำคัญ นับถืออย่างจริงใจเพราะถือว่าเป็นอาชีพที่สร้างคนให้มีความรู้ มีคุณธรรม และมีอาชีพที่สุจริตเป็นคนดีในสังคมแต่ในปัจจุบันวิชาชีพครูกลับตกอยู่ในภาวะวิกฤต ประสพปัญหาหลายด้าน โดยเฉพาะการที่ไม่สามารถคัดเลือกคนเก่งและมีใจรักในวิชาชีพเข้าเรียนครูได้มากเพียงพอ ครูในยุคปัจจุบันเป็นเพียงผู้ถ่ายทอดความรู้ ไม่มีอิทธิพลต่อการผลักดันคนในสังคมให้เป็นผู้ที่ยึดมั่นในคุณธรรม ประพฤติตนตามหลักศีลธรรมเช่นในอดีต

คุณธรรม หมายถึง ธรรมแห่งความดี คุณงามความดี คุณธรรมเป็นกรอบของความประพฤติที่ดึงามนำมาซึ่งความสงบสุขของสังคม แต่การที่จะให้ประชาชนมีคุณธรรมนั้นต้องขึ้นอยู่กับจิตใจที่ได้รับการกล่อมเกลา เมื่อประชาชนส่วนใหญ่ประกอบแต่คุณงามความดีก็จะเกิด “สังคมคุณธรรม” เป็นสังคมที่เป็นปึกแผ่น ร่มเย็น และเป็นสุข (ไพฑูริย์ วัฒนศิริธรรม, 2554) ในทุกวิชาชีพนั้น ผู้ประกอบอาชีพจำเป็นต้องมีคุณธรรมทั้งสิ้น แต่ส่วนใหญ่จะเน้นและมีการพูดถึงผู้มีวิชาชีพครูมากเป็นพิเศษกว่าอาชีพอื่น เนื่องจากครูเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการอบรมสั่งสอนคุณธรรม จริยธรรม และเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเยาวชน ผู้ที่จะเติบโตขึ้นมาเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ ในอนาคต (อุไรวรรณ ธนสถิตย์, 2555)

คุณธรรมของครู คือ สภาคุณงามความดี คุณลักษณะที่ดีงามของครู (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525; Good, 1973) ท่านพุทธทาสภิกขุ ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับคุณธรรมของครู สรุปได้ว่า คุณธรรมของครู มี 4 ประการ ประกอบด้วย 1) พระวิสุทธิคุณ คือ ครูจะต้องมีจิตใจที่บริสุทธิ์ และมีเมตตาจิตต่อศิษย์ 2) พระปัญญาคุณ คือ ครูจะต้องมีปัญญาที่เฉียบแหลม 3) พระกรุณาคุณ คือ ครูจะต้องมีเมตตากรุณาต่อศิษย์ และ 4) ขันติ คือ ครูจะต้องมีความอดทนต่อความเหน็ดเหนื่อยทั้งทางร่างกายและจิตใจ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2529) นอกจากนี้ยังมีหลักธรรมของครูในพุทธศาสนา เช่น เบญจศีล หรือ ศีล 5 อิทธิบาท 4 สังคหวัตถุ พรหมวิหาร 4 และมรรค 8 เป็นต้น

เสนีย์ มีทรัพย์ (2530) ได้ศึกษาคุณธรรมของครูที่เรียกว่า “คุณธรรมนิยม” ซึ่งประกอบด้วย

คุณธรรมของครูใน 4 ด้าน คือ 1) อุดมคติของครู (Teacher's will) หมายถึง สิ่งที่ครูมีความตั้งใจในสิ่งที่ดีที่สุดในสิ่งที่พึงยึดถือ เช่น รักและศรัทธาในอาชีพครู ยินดีที่จะทำงานโดยไม่เห็นแก่ความยากลำบาก ตั้งใจทำงานอย่างหนักเพื่อความเจริญก้าวหน้าของนักเรียน เชื่อมมั่นว่าครูคือปูชนียบุคคล และอุทิศตนให้แก่การศึกษาด้วยความเต็มใจโดยไม่คำนึงถึงผลตอบแทน เป็นต้น 2) วิญญาณของครู (Teacher's spirit) หมายถึง ลักษณะที่เป็นแก่นแท้ในสภาวะของความเป็นครู เช่น อุดมคติ รักและหวังดีต่อนักเรียนเสมือนบุตรธิดาของตน เป็นมิตรกับนักเรียน กระตือรือร้นในการอบรมสั่งสอนและทำงานในหน้าที่ เป็นต้น 3) คุณธรรมของครู (Teacher's qualification) หมายถึง คุณสมบัติหรือคุณภาพดีตลอดจนความสามารถที่มีอยู่ภายในตัวครู เช่น ยึดหยุ่นต่อปัญหาต่างๆ และหาทางแก้ไขด้วยสันติวิธีมีความยุติธรรม ไม่ลำเอียง และเสียสละเพื่อประโยชน์ของสังคม เป็นต้น และ 4) จริยธรรมของครู (Teacher's function) หมายถึง การแสดงออกในสิ่งที่ควรปฏิบัติอันเป็นหน้าที่ที่ครูควรจะทำ เช่น ประพฤติตนดีสม่ำเสมอ ดำรงชีวิตและปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีของชุมชน ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคมในด้านศีลธรรม วัฒนธรรม กิจนิสัย สุชนนิสัย และอุปนิสัย เป็นต้น ซึ่งครูควรใช้เป็นหลักในการปฏิบัติหน้าที่ของครู คือ 1) การพัฒนาตนเองให้มีเมตตาธรรมในดวงจิต บุคคลใดที่มีคุณธรรมมีความเมตตาอยู่ในดวงจิตก็ย่อมมีสำนึกที่ดีต่อเพื่อนมนุษย์ทุกคน ไม่ว่าจะตนเองจะอยู่ในบทบาทหรือฐานะใดก็ตาม 2) การพัฒนาตนเองให้มีความเชื่อมั่นในเรื่องคุณงามความดีมากกว่าวัตถุหรือปัจจัยภายนอก ไม่ว่าจะเป็ลลาภ ยศ สรรเสริญ

มีความนับถือตนและวิชาชีพของตนเอง ไม่เห็นแก่ได้ 3) การพัฒนาความคิดให้รู้จักแยกแยะความดีความชั่วและรู้จักเลือกใช้เหตุผลในทางที่เหมาะสม 4) การพัฒนาการเรียนรู้ในทางคุณธรรมและจริยธรรมจากประสบการณ์ จากความจริงของชีวิตและสังคม เพื่อสร้างความพร้อมและพัฒนาการดำเนินชีวิตตน และในการทำงาน ให้มีคุณภาพ และ 5) การพัฒนาคุณธรรมให้ตนเองด้วยการมองตนเอง วิเคราะห์ตนเอง ควบคุมและฝึกฝนตนเอง ให้มีความเป็นอยู่ที่ถูกต้องตามความเป็นจริงจนพัฒนาคุณธรรมในตนเองได้

คุรุสภา (2541) กำหนดคุณธรรมตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูไว้ 9 ข้อ คือ 1) มีเมตตา กรุณา 2) มีความยุติธรรม 3) มีความรับผิดชอบ 4) มีวินัย 5) มีความซื่อสัตย์ 6) มีความสามารถในการควบคุมอารมณ์ 7) มีความประหยัด 8) มีความรักและศรัทธาในอาชีพครู และ 9) มีความเป็นประชาธิปไตยในการปฏิบัติงาน และการดำรงชีวิต ต่อมาในปี พ.ศ. 2539 คุรุสภาประกาศจรรยาบรรณครูขึ้นใหม่ วันที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ. 2539 เพื่อให้เหมาะสมกับครูไทยในยุคปัจจุบัน โดยจรรยาบรรณ 5 ข้อแรก มีความสำคัญในระดับที่ครู “ต้อง” กระทำหรือไม่กระทำ ส่วน 4 ข้อหลังมีน้ำหนักลดหลั่นกันลงมา แต่ก็สำคัญและจำเป็นต่อความเป็นครู โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุรุระดับ “มืออาชีพ” (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2540) ได้แก่ 1) ครูต้องรักและเมตตาศิษย์ ให้ความเอาใจใส่ช่วยเหลือส่งเสริม ให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์โดยเสมอหน้า 2) ครูต้องอบรมสั่งสอน ฝึกฝน สร้างเสริมความรู้ ทักษะ และนิสัยที่ถูกต้องดีงามให้แก่ศิษย์อย่างเต็มความสามารถด้วยความ

บริสุทธิ์ใจ 3) ครูต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ 4) ครูต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ สังคมของศิษย์ 5) ครูต้องไม่แสวงประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้างจากศิษย์ ในการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติและไม่ใช้ศิษย์กระทำการใดๆ อันเป็นการหาประโยชน์ให้แก่ตน โดยมีขอบ 6) ครูย่อมพัฒนาตนเองทั้งในด้านวิชาชีพ ด้านบุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ ทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง อยู่เสมอ 7) ครูย่อมรักและศรัทธาในวิชาชีพครู และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ 8) ครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลครูและชุมชนในทางสร้างสรรค์ และ 9) ครูพึงประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์ และพัฒนาภูมิปัญญาไทย และวัฒนธรรมไทย

จากการศึกษาของ Decker และคณะ (2005) พบว่า ครูมีอิทธิพลที่สำคัญต่อผู้เรียน ปัจจัยภายในด้านคุณลักษณะต่างๆ ของครู ไม่ว่าจะเป็น อายุ ความสามารถทางวิชาการ ประสบการณ์ในวิชาชีพครู ปัจจัยภายนอกจากการฝึกฝน ประสบการณ์วิชาชีพครู และจากบริบทของสภาพแวดล้อมล้วนแต่ส่งผลในระยะยาวต่อนักเรียนทั้งในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียน นอกจากนี้ จากการศึกษาของ Hattie (2003) พบว่า การเปลี่ยนแปลงผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนได้รับอิทธิพลจาก

ตัวนักเรียนเอง ร้อยละ 50 ได้รับอิทธิพลจากครู ถึงร้อยละ 30 ได้รับอิทธิพลจากบ้านและโรงเรียน เพียงร้อยละ 5-10 เท่านั้น ดังนั้น การส่งเสริมการผลิตครูให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู นอกจากจะมีความสำคัญต่อวิชาชีพครู แล้วยังมีความสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นการกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคมคุณธรรมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีในการถ่ายทอดคุณธรรมของครูไทย

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ครอบคลุมการผลิตครูใหม่ สำหรับการศึกษาระดับพื้นฐานประเภทสามัญศึกษา และประเภทอาชีวศึกษา ตลอดจนการผลิตครูใหม่ในโครงการพิเศษ ได้แก่ โครงการคุรุทายาท โครงการผลิตครูที่มีความสามารถพิเศษทางวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ (สควค.) และโครงการผลิตครูพันธุ์ใหม่

กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการศึกษานี้บูรณาการแนวคิด “การประเมินการผลิตครู” (Decker และคณะ, 2005) และ “การประเมินอิทธิพลของครูที่มีต่อผู้เรียน” (Hattie, 2003) ดังแสดงรายละเอียดในภาพประกอบ 1